

ELS TERMINIS DE LA PRESCRIPCIÓ EN EL DRET HISTÒRIC CATALÀ. ANÀLISI COMPARADA AMB ALTRES RÈGIMS JURÍDICS (CASTELLA, VALÈNCIA, ARAGÓ)

Antoni Jordà Fernández
Universitat Rovira i Virgili

1. JUSTIFICACIÓ¹

Les relacions entre la usucapció i la prescripció han estat tradicionalment objecte d'atenció per part dels juristes, no solament en tant que dret positiu, sinó també des de la perspectiva historicojurídica.² L'aprovació de la primera Llei del Codi civil de Catalunya ha significat, entre altres novetats, una nova regulació (títol II, llibre I) dels terminis de la prescripció, que segons els articles 121-20, 21 i 22 resten fixats en deu, tres i un any, respectivament.³ El tercer epígraf del preàmbul de la Llei esmentada fa un breu i interessant discurs històric sobre l'evolució d'aquesta institució, les seves relacions amb la usucapció i les motivacions del legislador per a regular, escurçant-lo, el termini clàssic dels trenta anys.⁴ L'objecte d'aquesta comunicació és analitzar l'evolució històrica i

1. Un breu resum d'aquest treball fou presentat com a comunicació al II Congrés de Dret Civil Català (Tarragona, octubre de 2003), i forma part del projecte de recerca *Els juristes i la construcció d'un sistema de dret privat: el cas de Catalunya (segles XIII-XX)*, ref. BJU2003-09552-C03-00, el responsable del qual és el doctor Tomàs de Montagut i Estragués.

2. Sobre el tema, aplicat a la legislació civil espanyola, veg. entre d'altres: Luis DIEZ PICAZO, *La prescripción en el Código civil*, Barcelona, 1964; Luis PUIG FERRIOL, «De la prescripción», a Manuel ALBALADEJO (ed.), *Comentarios al Código civil y Compilaciones forales (Artículos 277 al final de la Compilación de Cataluña)*, Madrid, 1987, vol. XXX, p. 833-893; José PUIG BRUTAU, *Caducidad, prescripción extintiva y usucapción*, 3a ed., Barcelona, 1996; Francisco RIVERO HERNÁNDEZ, *La suspensión de la prescripción en el Código civil español: estudio crítico de la legalidad vigente*, Madrid, 2002.

3. Llei 29/2002, de 30 de desembre, del Codi civil de Catalunya.

4. Llei 29/2002, de 30 de desembre, del Codi civil de Catalunya, preàmbul, III: «És ben sabut que el dret històric català va regular sempre la prescripció. Va ésser el conegut usatge *Omnes causae* (*Constitucions i altres drets de Catalunya*, llibre setè, títol II, constitució 2, del volum I), que va

jurídica de la usucapió i de la prescripció pel que fa als terminis d'aplicació, partint del dret romà, seguint amb el dret visigòtic i finalitzant amb el dret històric català en la concreció donada pels Usatges, les Constitucions de Catalunya i els Costums locals que hi feien referència, amb una visió comparativa amb el dret aplicable als regnes de València, Aragó i Castella, fins a arribar a la codificació.

2. EL DRET ROMÀ. DE LA USUCAPIÓ A LA PRESCRIPCIÓ

La usucapió, incorporada ja a la Llei de les Dotze Taules,⁵ es configura en el dret romà clàssic, i es definia com l'adquisició del domini per la possessió continuada durant un any, si la cosa era moble, i dos anys, si era immoble.⁶ Calia com a requisit l'existència de bona fe i títol just.⁷

La usucapió es va aplicar inicialment a Itàlia, però no a les províncies.⁸ Posteriorment, es va acceptar que qui havia posseït sense pertorbació durant deu o

modificar les normes de dret romà i canònic aplicables. Al costat de l'usatge, el capítol XLIV del *Recognoverunt proceres* va recollir una norma semblant en matèria de prescripció, que va excloure els terminis de deu i vint anys del dret romà i va generalitzar el termini de trenta anys ja establert per l'usatge esmentat. Aquestes normes no eren les úniques vigents, sinó que subsistien altres terminis més curts, recollits per les *Constitucions* (llibre setè, títol II, volum I). La jurisprudència del Tribunal Suprem va ésser sempre molt respectuosa amb la normativa catalana sobre prescripció i, en aquest sentit, són nombroses les sentències en les quals es va aplicar la prescripció dels trenta anys de l'usatge i es va excloure la del Codi civil.

5. César RASCÓN GARCÍA i José María GARCÍA GONZÁLEZ (ed.), *Ley de las XII Tablas*, Madrid, 1993, 6.3, p. 12. El text, actualitzat lingüísticament per Ciceró (*Top.* 4,23), diu: «usus auctoritas fundi biennium est, ceterarum rerum omnium annuus est usus». Veg. Álvaro d'ORS, *Derecho privado romano*, 9a ed. Pamplona, 1997, p. 232 i s. També Aldo SCHIAVONE (ed.), *Diritto privato romano. Un profilo storico*, Torí, 2003, p. 312-317.

6. *Ep. Ulpiani* 19.8. Veg. Fritz SCHULZ, *Die epitome Ulpiani des Codex Vaticanus Reginae 1128*, Bonn, 1926. També pot consultar-se Francisco HERNÁNDEZ TEJERO, *Reglas de Ulpiano*, Madrid, 1946. Segons Manuel Jesús GARCÍA GARRIDO, *Derecho privado romano, 1. Instituciones*, 3a ed., Madrid, 1985, p. 219, el text de Modestí al Digest inclou una interpolació que substitueix la delimitació anual o bianual per una genèrica «temporis lege definiti» (D, 41,3,3). Per la seva banda, Gai 2,42, cita la usucapió anual (béns mobles) i bianual (béns immobles), segons «[...] ita lege XII tabularum cautum est». Utilitzo per a l'edició crítica del Corpus, *Corpus Iuris Civilis, volumen primum. Institutiones, recognovit Paulus KRUEGER. Digesta, recognovit Theodorus MOMMSEN, retractavit Paulus KRUEGER*, Berlín, Weidmann, 1993; *volumen secundum, Codex Justinianus, recognovit et retractavit Paulus KRUEGER*, reed. 1989, Berlín, Weidmann; *volumen tertium, Novellae, recognovit Rudolfus SCHOELL, Opus schoelli morte interceptum absolvit Guilelmus KROLL*, reed. 1993, Berlín, Weidmann.

7. *Gai* 2,43.

8. *Gai* 2,46.

vint anys (segons el propietari fos present o absent, respectivament), restava protegit davant l'acció reivindicatòria del propietari, mitjançant la presentació d'una excepció processal denominada *longi temporis praescriptio*.⁹ Aquesta *praescriptio*, que inicialment era el que avui en diríem una *excepció processal*, es convertí amb el temps en una altra manera d'adquirir la propietat, com ho era també la usucapció.

Constantí promulgà una llei i hi introduí la coneguda com a *longissimi temporis praescriptio*, que podia oposar-se com a excepció a qualsevol acció reivindicatòria fins al cap de quaranta anys,¹⁰ sense necessitat de bona fe i títol just; després, el Codex Theodosianus establí una prescripció extintiva de totes les accions al cap de trenta anys,¹¹ figura que es mantingué a Occident com a prescripció extintiva de les accions (*in rem* i *in personam*), i també com a prescripció adquisitiva sense títol.

Un cop superada la diferència entre ciutadans i no ciutadans a partir de Caracalla, i la diferència entre les terres i propietats a Itàlia i a les províncies (reformes de Diocleciana), les similituds entre usucapció i prescripció foren cada vegada més evidents, tot i l'origen divers.¹² De fet, d'Ors indica que abans de les reformes ja era possible la usucapció de béns mobles per part dels ciutadans;¹³ tanmateix, els glossadors del *ius commune* feien abstracció del tema, i es referien solament als béns immobles.¹⁴

9. Veg. Dieter NÖRR, *Die Entstehung der longi temporis praescriptio: Studien zum Einfluss der Zeit im Recht und zur Rechtspolitik in der Kaiserzeit*, Köln, 1968; Max KASER, *Das Römische Privatrecht*, Munic, 1971-1975, I, p. 424 i s., II, p. 71 i s., 2 v.; Mario AMELOTI, *La prescrizione delle azioni in diritto romano*, Milà, 1958, p. 211 i s.; d'ORS, *Derecho*, p. 242, n. 2, indica que la primera referència és un rescripte de l'any 199; veg. RICCOBONO, *Fontes iuris Romani anteiustiniani* [FIRA], I, *Leges*, Florència, 1940-1943, p. 437, 3 v.

10. C 7,39,2. La citació del text a Papiro Columbia, inv., p. 181-182; es pot consultar a ARANGIO-RUIZ, FIRA, III, *Negotia*, p. 318.

11. Utilitzo per al Codi Teodosià: *Theodosiani Libri XVI cum constitutionibus Sirmondinis edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri Th. Mommsen*, I, *Pars prior. Prolegomena*, Hildesheim, 1990; I, *Pars posterior. Textus cum apparatu*, Hildesheim, 1990; II, *Leges Novellae ad Theodosianum pertinentes edidit adiutore Th. Mommseno Paulus M. Meyer*, Hildesheim, 1990. Veg. *CTh*, 4,14,1, pr. (Brev. 12.1). Fou confirmada posteriorment per Valentinià III, *De triginta annorum praescriptione omnibus causis opponenda*, *Nov. Valent. XXVII* (449); i per al mateix emperador, *De episcopali iudicio et de diversis negotiis*, *Nov. Valent. XXXV* (452), especialment par. 12-13. Aquesta llei teodosiana fou incorporada a C 7,39,3, pr., i després a l'*Edictum Theoderici regis Italiae*, a cura de P. L. Falaschi, Milà, 1966; veg. *Eth.*, 12.

12. Díez PICAZO, *La prescripción*, 18.

13. D'ORS, *Derecho*, p. 241, n. 1.

14. ACCURSII, *Glossa in Codicem* (ed. anast., Torí, 1968), glossa a C 7,31,1, on per dues vegades indica expressament i completa el text «ucupacionem immobilium» (lletra *k*), i «usucupacionem scilicet immobilium» (lletra *p*).

Justinià, per la seva banda, unificà el règim de la usucapió,¹⁵ n'amplià el termini per als béns mobles a tres anys, i fixà el termini de la prescripció dels béns immobles en deu o vint anys, segons fos *inter praesentes* o *inter absentes*.¹⁶ En alguns casos, s'estenia a trenta anys,¹⁷ i en relació amb els béns de les esglésies i les causes pies, a quaranta anys.¹⁸

En el dret romà justinià s'observa, doncs, una fusió progressiva entre la prescripció adquisitiva (usucapió) i la prescripció extintiva, ja que unifica el sistema de la usucapió i el de la prescripció pel que fa a terminis,¹⁹ i reserva la usucapió per als béns mobles i la prescripció per als immobles. Arangio-Ruiz indica que en realitat, «[...] usucapio e praescriptio si fondono, estendendosi alla seconda la struttura ch'era propria della prima».²⁰

Posteriorment, tant els glossadors dels *ius commune* com els canonistes van unir en una mateixa institució el tractament de la usucapió i la prescripció, no solament pel que feia a terminis i als pressupòsits en què es basaven,²¹ sinó perquè a més la usucapió es convertia en un instrument per a adquirir la propietat de les coses que podia estendre la seva activitat a altres tipus de drets (hipotecaris, d'obligacions, etc.).²²

Té un especial interès el tractament que el dret canònic va fer de la prescripció, tot i que adaptant-la a l'Església amb certes limitacions.²³ Mereixen una particular atenció els requisits necessaris per a acceptar la prescripció, en espe-

15. No he pogut consultar Alfonso AGUDO RUIZ, *La usucapio en el derecho justiniano. Régimen jurídico y antecedentes históricos*, Universitat Autònoma de Madrid, Facultat de Dret, 1987 (tesi doctoral inèdita).

16. C 7,39,8, i 7,31,1,1 i 7,31,1,2, i *Nov.* 119,7. Semblantment, s'ampliaren els béns que no podien ser objecte d'usucapió: els de l'emperador (C 7,38), els dels menors (C 7,35,3) i els dels absents (C 7,35,4).

17. *Nov.* 119,7.

18. *Nov.* 131,6.

19. D'ORS, *Derecho*, 242, indica que «[...] el derecho vulgar favoreció la consideración de aquélla [la *longi temporis praescriptio*] como otro tipo de usucapio, es decir, con efecto adquisitivo y no puramente negativo». Sobre el tema, veg. F. C. de SAVIGNY, *Sistema del Derecho romano actual*, IV, 2a ed., Madrid, 190?, p. 181-185.

20. Vincenzo ARANGIO-RUIZ, *Istituzioni di Diritto Romano*, 14a ed., Nàpols, 2002, p. 210.

21. Sobre la interpretació dels glossadors entorn dels requisits, veg. el comentari de Vincenzo ARANGIO-RUIZ, *Istituzioni* 211, en relació amb el dístic «res habilis, titulus, fides, possessio, tempus».

22. DE SAVIGNY, IV, ap. 178.

23. Veg. S. SANZ VILLALBA, «Los elementos éticos de la prescripción romana y su aceptación en el fuero eclesiástico hasta el Decreto de Graciano», *Revista Española de Derecho Canónico*, 3 (1948), p. 35-59; Ángel de MIER VÉLEZ, *La buena fe en la prescripción y la costumbre hasta el siglo XV*, Pamplona, 1968; Matthäus KAISER, *Der gute Glaube im Codex Iuris Canonici*, Munic, 1965.

cial el de la bona fe. El dret romà determinava que era necessària l'existència de la bona fe a l'inici de la prescripció, però no n'exigia la permanència ni repudiava la mala fe sobrevinguda.²⁴ Tanmateix, el dret canònic exigí que la bona fe es mantingués en tot moment, i així es recollí tant al *Decretum*,²⁵ com a les *Decretales*.²⁶ Aquesta exigència s'ha mantingut fins als nostres dies.²⁷

En tot el continent, l'homogeneïtzació esmentada abans es va mantenir fins a les primeres codificacions,²⁸ tot i que des de la doctrina es van mantenir dues posicions enfrontades: la que establia un estudi conjunt d'ambdues figures, i la que mantenia una separació entre si.²⁹ Tanmateix, el *Code civil* trencà aquesta

24. L'aforisme «mala fides superveniens non nocet» té com a base 41,1,48,1. Veg. Salvatore DI MARZO, «Mala fides superveniens non nocet», a *Jus. Rivista di scienze giuridiche*, 1 (1950), p. 89 i s. Sobre el tema, veg. Urbano NAVARRETE, *La buena fe de las personas jurídicas en orden a la prescripción adquisitiva*, Roma, 1959, i Manuel CUYÁS, *La buena fe en la prescripción extintiva de deudas desde el Concilio IV de Letrán hasta Bartolo (1357). Estudio histórico, jurídico, teológico*, Roma, 1962.

25. Utilitzo l'edició del *Corpus Iuris Canonici, editio Lipsiensis secunda post Aemilii Ludovici Richteri curas ad librorum manu scriptorum et editionis romanae fidem recognovit et annotatione critica instruxit Aemilius Friedberg, pars prior, Decretum Magistri Gratiani*, Leipzig, 1879, reimpr. anast., Graz, 1955; *pars secunda, Decretalium Collectiones*, Leipzig, 1879; reimpr. anast., Graz, 1955. Veg. del *Decretum*, C. 16, q. 3, *dictum ante c. 11*: «Item ea, que in beneficiis possidentur, sive que metu hostilitatis interveniente diutius possessa fuerint, prescribi non possunt», i C. 16, q. 3, *dictum post c. 15*, ap. 3: «Quod si mala fide rem alienam quis possidere ceperit, pot xxx annos adversus omnem petentem exceptione tutus erit. Si vero aliquo casu a possessione ceciderit, actionem non habebit, quia prescriptio hec non favore malae fidei possessoris, sed odio tantum rem suam persequi negligentis introducta est.» Particularment interessant és la glossa a C. 16, q. 3; en aquest cas, utilitzo l'edició del *Corpus Iuris Canonici Absolutiss, in III partes distinctum: Quarum prima Decretum Gratiani, emendatum et notis illustratum, cum glossis diversorum, Gregorii XIII. Pont. Max. Iussu editum: Ad exemplar Romanum diligenter recognitum, et tam eius quam antiquorum codicum ope, ubi lacunae erant, redintegratum* (Lugduni, Sumptibus Horatii Cardon, 1618), 1134, «l»: «Secundum canones tamen exigitur bona fides continua», i més endavant: «Illi tamen quatuor casus sunt speciales, unde versus «Non usucapies nisi sint tibi talia quinque / Recta fides, iustus titulus, res non vitiosa / Quod res tradatur, possessio continuetur!»».

26. X, 2,26,5 (Decretal d'Alexandre III, 1180); i X, 2,26,20 (Const. d'Innocenci III al Concili Lateranense IV, 1215).

27. CIC, c. 198. Utilitzo l'edició del *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe* (Madrid, 1983). Veg. comentaris de Santiago BUENO SALINAS, *Dret canònic universal i particular de Catalunya*, Madrid i Barcelona, 1999, p. 295-296, i Jesús MIÑAMBRES, «Comentario al Título X [De praescriptione]», a A. MARZO, J. MIRAS i R. RODRÍGUEZ-MARZO, *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, I, Pamplona, 1996, p. 1091-1098. Aquesta exigència també s'ha mantingut en el Codi civil espanyol, art. 435.

28. Veg. *Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten* [ALR], Berlín, 1794, i ed. Hans Hattenhauer, 1996, I, 9, p. 568 i s.; *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie* [ABGB], Viena, 1811, p. 1451 i 1452.

29. Díez PICAZO, *La prescripción*, p. 19-20.

perspectiva: tot i que encara inclou en el mateix títol la usucapció i la prescripció de les accions, solament el còmput dels terminis és uniforme (deu, vint o trenta anys), i limita la usucapció als béns immobles.³⁰

3. EL DRET VISIGÒTIC

La pervivència del dret romà en els pobles germànics es constata en diverses obres jurídiques.³¹ La prescripció hi fou recollida amb certes referències.³² Pel que fa als visigots, hi ha diverses anotacions. Així, el Codi d'Euric establia una prescripció de cinquanta anys per a la reclamació de les «sortes gothicas et tertia romanorum» i també dels serfs fugitius; i una prescripció de trenta anys aplicable a la resolució de tot tipus de litigis.³³ Posteriorment, el *Breviari* d'Alaric va incloure la prescripció de trenta anys;³⁴ finalment, el *Liber Iudiciorum* establia.³⁵

Omnes causas, seu bonas sive malas, aut etiam criminales, que infra xxx annos definite non fuerint, vel mancipia, que in contentione posita fuerant aut sunt, ab alio tamen possessa, si definita adque exacta non fuerint, nullo modo repetantur. Si quis autem post hunc xxx annorum numerum causam movere temtaverit, ste numerus ei resistat, et libram auri cui rex iusserit coactus exolvat.

30. *Code civil*, París, 1804, reed. Ed. Dalloz, 95a ed., art. 2265. En un sentit similar, el Codi civil espanyol (art. 1930-1975). Pel que fa al *Codice civile* italià del 1942, ed. *Codice civile e leggi complementari*, Nàpols, Ed. Esselibri-Simone, 2003, art. 1158 i s., recullen la usucapció per als béns mobles i immobles per al transcurs de vint anys (i solament de deu anys, si és amb bona fe i títol just). Sobre les especificitats d'aquests codis i dels ALR, ABGB i BGB, veg. Helmut COING, *Derecho privado europeo*, II, Madrid, 1996, p. 349-353. Veg. algunes referències a problemes relacionats amb el tema a Reinhard ZIMMERMANN, *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Cape-Town i Johannesburg, 1990, p. 767-770.

31. Sobre el tema, veg. Javier ALVARADO PLANAS, *El problema del germanismo en el derecho español. Siglos V-XI*, Madrid, 1997, en especial p. 216 i s.

32. Per exemple, les lleis dels burgundis, «Leges Burgundionum», a *Monumenta Germaniae Historica. Legum. Sectio I*; 2, Hannover, 1892, reed. 1973, ll. 31.

33. Álvaro d'ORS, *Estudios Visigóticos II. El Código de Eurico*, Roma i Madrid, edició i palinogenèsia *Índices (CE)*, 1960, cap. 277, p. 1 i 4.

34. *Lex romana visigothorum*, ed. de Haenel, Leipzig, 1849, i Aalen, 1962, ll. 4, tít. 12 i 13.

35. Utilitzo *Liber: Leges visigothorum*, editat per K. Zeumer, a *Monumente Germaniae Historica. Legum Sectio. I. Legum Nationum Germanicarum, tomus 1, Leges Visigothorum*, Hannover i Leipzig, 1902, reed. 1973: *Liber* 10,2,3. Veg. també *Liber* 10,2,4 a 7. Les lleis *Liber* 10,2,1 i 2 feien referència a la prescripció dels cinquanta anys que es preveia al Codi d'Euric.

La pervivència del dret visigòtic a Catalunya durant l'alta edat mitjana ens aporta documents jurídics d'aplicació del dret, que ens indiquen, per exemple, que la prescripció extintiva es regia pel termini dels trenta anys.³⁶

4. EL DRET CATALÀ I LA PRESCRIPCIÓ

L'estudi de la prescripció i, més concretament, dels terminis aplicables en el dret català es pot fer analitzant diversos tipus de fonts: els Usatges, les Constitucions de Catalunya, i els Costums o *Consuetudines* locals.

4.1. ELS USATGES

Deixant de banda el procés, complex, de formació dels Usatges,³⁷ cal assenyalar que el número 156, que no pertany al que s'ha identificat com a nucli originari dels Usatges, recollia la versió del *Liber* sobre la prescripció. Diu l'usatge 156, conegut com l'*Ommes causae*:

Totas causas, sis vol bonas, o malas, o rahons Civils, o encara Criminales, si dins trenta Anys diffinidas no seran, o Catius qui en contentio seran posats, e no

36. Veg. Michel ZIMMERMANN, «L'usage du droit wisigothique en Catalogne du IXe au XIIe siècle: Approches d'une signification culturelle», a *Mélanges de la Casa de Velázquez*, 9 (1973), p. 233-281; Aquilino IGLESIA FERREIRÓS, «La creación del derecho en Cataluña», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 47 (1977), p. 99-423, cita i transcriu set documents datats entre 843 i 1098 relatius a l'aplicació de *Liber* 10,2,4: doc. 3, 12, 151, 174, 189, 233 i 374. Un altre exemple el comenta Joan BASTARDAS, «Dos judicis antics», a *Documents jurídics de la Història de Catalunya*, 2a ed., Barcelona, 1992, p. 23-28; es tracta d'un judici del 862, per a reclamar la propietat de la vila de Sedret, a la vall de Querol. El demandant, Guitiscle, al·lega que havia rebut aquesta vila per donació feta en escriptura per la seva tia Ailó, la qual l'havia heretada del seu pare, el comte Asnar Galí, comte d'Urgell-Cerdanya des del 820. Diversos testimonis declararen que el comte Hunifred va arrabassar la vila de Sedret a Guitiscle. Els jutges es limitaren a comprovar si Ailó havia posseït per trenta anys i sense oposició l'esmentada vila: «[...] tunc ipsi iudices interrogaverunt prefatum Witisclou, si potuisset abere talem testimonia qui tum vidissent eam abenten vel dominante ipsa Ailone amita sua infra os XXX. Annos». Els jutges resolgueren que Guitiscle recuperés les terres en litigi.

37. Guillem M. de BROCA, *Historia del derecho de Cataluña especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*, Barcelona, 1918, i reed. anast. 1985, I, p. 141-179; Carlo Guido MOR, «En torno a la formación del texto de los *Usatici Barchinonae*», a *AHDE*, 38, 1958, p. 413-459; Joan BASTARDAS, *Usatges de Barcelona. El Codi a mitjan segle XII*, Barcelona, 1984.

son per altre empero posseits, si diffinit, o venuts no seran, en neguna manera no sien redemanats. Si algu empero apres aquest nombre de trenta Anys assajara moure plet, aquest nombre li result, e una lliura de or a aquest a qui lo Rey manara, forçat pac.³⁸

Segons Duran i Bas, el Codi Teodosià, i en concret la Llei 4.14.1, mitjançant el *Breviari* d'Alaric (*Lex romana visigothorum*), s'aplicà al regne visigòtic i, en concret, a Catalunya. D'aquesta manera, quan es redactà l'usatge *Omnes causae* «[...] sólo se dió precisión legal a la costumbre jurídica [...], y puede asegurarse que, aunque se deba á Jaime I, el Usage no fue de creación legislativa propia, sino consagración legal de un principio jurídico preexistente».³⁹

Per la seva banda, Brocà afirma que l'usatge *Omnes causae* és en realitat una còpia de la llei corresponent del *Fuero juzgo*: quan la legislació goda es deixà d'aplicar i fou substituïda per les lleis romanes, «[...] éstas no alcanzaron a destruir la base de la prescripción que de aquéllas [lleis godes] arrancaba».⁴⁰

De fet, sembla evident la connexió entre el dret romà teodosià (*CTh* 4.14.1), el *Liber* (10,2,3), el *Fuero juzgo* (10,2,3) i l'usatge *Omnes causae*: tot i que feia referència a les accions en causes civils o criminals, el termini de trenta anys i la manca de requisits específics (bona fe, títol just, possessió continuada) s'aplicaria també a la prescripció adquisitiva/extintiva dels béns immobles.⁴¹ Tanmateix, aquest tipus de prescripció no seria aplicable pel dret feudal. Així, a les *Comemoracions de Pere Albert*, del segle XIII, s'establí que el vassall no podia

38. 3CYADC I, 7,2, usatge *Omnes causae* (núm. 156).

39. Manuel DURAN I BAS, *Memorias acerca de las Instituciones del Derecho Civil de Cataluña*, Barcelona, 1883, p. 286. Duran i Bas es fa ressò (p. 284) de la tesi de Pedro Nolasco VIVES I CEBRIA, *Traducción al castellano de los Usages y demás derechos de Cataluña...*, 2a ed., Madrid, Barcelona, 1861-1863, 3 v., i reed. anast. Barcelona, 1989, II, p. 655-656, II v., que extreu de Marquilles, i afirma que l'usatge *Omnes causae* fou promulgat pel rei Jaume I, basant-se en el fet que la pena d'una lliura d'or que esmenta l'usatge s'havia de pagar al rei, i això exclou la possible promulgació pels comtes de Barcelona. Simplement cal recordar aquí que la redacció de l'usatge és pràcticament idèntica a la que figura al *Liber*, circumstància que estalvia qualsevol mena de discussió.

40. Guillem M. de BROCÀ, *Historia*, I, p. 245. El *Fuero juzgo* 10,2,3 establí: «Todos los pleytos buenos é malos, si fueren dalgun pecado, si non fueren demandados ó terminados fasta treinta annos, ó los pleytos de los siervos que son demandados de sus sennores, si non fueren acabados fasta treinta annos, dalli adelante non sean demandados. E si algun omne depues de treinta annos quisiera demandar alguna cosa, este tiempo le tuelle, que non pueda demandar, é demas peche una libra doró á quien el rey mandare.» Utilitzem el *Fuero juzgo ó Libro de los jueces cotejado con los mas antiguos y preciosos códices por la Real Academia Española*, Madrid, 1815, i reed. anast. Valladolid, 1990.

41. *Liber* 10,2,6: «[...] nam quod xxx quisque annis expletis absque interruptione temporis possidet, nequaquam ulterius per repetentis calumniam amittere potest.»

al·legar prescripció (ni la de quaranta anys, ni la immemorial) per tal de no haver de lliurar la plena potestat d'un castell al seu senyor.⁴²

4.2. LES CONSTITUCIONS DE CATALUNYA

Les compilacions del dret general català van incloure les disposicions que reglamentaven la prescripció.⁴³ Cal analitzar amb deteniment els diversos terminis que s'hi establiren.

a) Prescripció de més de trenta anys

Afectaven quatre situacions: els llocs sagrats i els castells termenats, segons l'usatge *Hoc quod iuris est Sanctorum*;⁴⁴ l'acció hipotecària, que tenia un termini de quaranta anys;⁴⁵ la possessió de béns del patrimoni reial per vuitanta anys,⁴⁶ i

42. Josep ROVIRA ERMENGOL (ed.), *Usatges de Barcelona i Commemoracions de Pere Albert*, Barcelona, 1933, p. 145: *Costumas Generals de Cathalunya entre los Senyors e vassalls tenents Castells e altres feus per Senyors*, cost. VI: «Si, per aventura, con lliurarà postat del castel, lo vasal qui no ha en alou e·l terme del castel, romandrà en la vila del castel, o en alcun loc del terme del castel, et [...] axí ho ha acustumat de dar poçtat per spay de XL ans, o encara més, nuyl temps no·s pot lo vassal defendre per aytal costuma, ne per aytal prescripció, car no és donada axí plena postat de castel.» A les Corts de Montsó de 1470, les *Costumas* passen a formar part del dret català, i foren incorporades a les recopilacions (ll. 4, tit. 30).

43. Sobre la importància de les compilacions, veg. Josep M. FONT I RIUS, «Estudi introductor», a *Constitucions de Catalunya. Incunable de 1495*, XI-CXXXVII, Barcelona, 1988, i Tomàs de MONTAGUT I ESTRAGUÉS, «Les compilacions del dret general català», *Glossae. Revista de Historia del Derecho Europeo*, 7 (1995), p. 113-134.

44. 3CYADC I, 7,2, usatge *Hoc quod iuris est Sanctorum*: «Açó que es dret dels Sancts, o de las Potestas, o de Castells Termenats, null hom nols ho deu empatxar, ni deffendre per son dret, ne encara per longa possessio per doscents Anys.» Guillem M. de BROÇA, *Historia*, I, p. 642, afirma que aquest usatge es refereix solament als drets feudals, «[...] y no se aplicó a los bienes de la Iglesia», als quals s'aplicava la prescripció de quaranta anys que establien la novela 131 (Const. 120), cap. 6, i el C 1,2,23, aut. *Quas actiones*.

45. 3CYADC II, 1,13,1 (*Pere II en lo privilegi concedit a la Ciutat de Barcelona*, 3 idus de gener de 1283: *Recognoverunt proceres*, cap. 44): «Item quod omnis actio personalis, vel realis, quae de jure communi debet tolli decem, vel viginti annis, extenditur usque ad triginta annos excepta, ypothecaria, quae extenditur usque ad quadraginta annos contra debitorem possidentem rem obligatam, vel eius heredes.»

46. 3CYADC I, 7,2,2 (*Ferran II en la Cort de Barcelona de 1481*, cap. 14): «Si algu haura posseit, o de aqui avant posseira per spay de vuytanta anys qualsevol cosa que sie estada del patrimoni Reyal, encara que de aquella no monstre, ne puga monstrar titol algu, no puga per nos, ne successors nostres esser feta contra aquells demanda, ne altrament en lurs possessions inquietats, ans volem, que lo passament del dit temps sie hagut per legitim titol.»

la reivindicació dels lluïsmes corresponents al fisc, que el monarca no acceptà fins passats quaranta anys.⁴⁷

b) Prescripció de trenta anys

És la que es pot considerar ordinària, i fou establerta per l'usatge 156, *Omnnes causae*, que fixava en trenta anys el termini de prescripció de les causes: «Totas causas, sis vol bonas, o malas, o rahons Civils, o encara Criminales, si dins trenta Anys diffinidas no seran, o Catius qui en contentio seran posats, e no son per altre empero possseits, si diffinitis, o venuts no seran, en neguna manera no sien redemanats. Si algu empero apres aquest nombre de trenta Anys assajara moure plet, aquest nombre li result, e una lliura de or a aquest a qui lo Rey manara, forçat pac.»⁴⁸

Semblantment, el privilegi *Recognoverunt proceres* (1283) establí que excepte l'acció hipotecària (fixada en quaranta anys, com hem vist), la resta d'accions prescriurien als trenta anys, i restaven sense aplicació les possibles prescripcions de deu i vint anys.⁴⁹ D'aquesta manera, *Omnnes causae* i *Recognoverunt proceres* constituïren la base jurídica de la prescripció al dret català.

Posteriorment, a les Corts de Montsó de 1512, es va establir que la possessió, per trenta anys i de forma continuada, de béns mobles o immobles corresponents a condemnats per heretgia, donava accés a la propietat dels béns, encara que originàriament no hi hagués títol just.⁵⁰ Aquesta mesura es va complementar uns anys després a les Corts de Barcelona de 1520. Podia donar-se el cas que alguna persona, de bona fe i amb títol just, hagués adquirit algun bé a una altra persona que, posteriorment, es demostrés que era heretge amb anterioritat a la transacció.

47. 3CYADC I, 7,2,9 (*Felip III en la Cort de Barcelona de 1599*, cap. 42): «Item placia a V. Magestat ordenar que si dins trenta anys lo Fisc no haura demanat algun lluyisme, aquell se entenga esser preterit, y sia imposat silenci al Fisc en les demandes de dits lluyismes, encara que no se haja tingut noticia alguna dells. Plau a Sa Magestat passats quaranta anys.»

48. 3CYADC I, 7,2, usatge *Omnnes causae*. Guillem M. de BROCA, *Historia*, I, p. 173, indica que aquest usatge «es una ley del Fuero Juzgo (ley III, tit. II, lib. X)».

49. 3CYADC II, 1,13,1 (*Pere II en lo privilegi concedit a la Ciutat de Barcelona, 3 idus de gener de 1283: Recognoverunt proceres*, cap. 44): «Item quod omnis actio personalis, vel realis, quae de jure communi debet tolli decem, vel viginti annis, extenditur usque ad triginta annos excepta, ypothecaria, quae extenditur usque ad quadraginta annos contra debitorem possidentem em obligatam, vel eius heredes.»

50. 3CYADC I, 7,5 (*Germana de Foix en la Cort de Montsó de 1512*, cap. 18): «Mes avant, per levar, e remoure plets, e questions, per lo be, e repos dels Poblatns en lo present Principat de Catalunya, e Comtats de Rossello, y Cerdanya, ab loatio, e approbatio de la present Cort statuum, e ordenam, que si algu haura posseit, o de aquí avant posseira, o quasi, per spay de trenta anys continuos, comptadors sense interpellatio, ni deductio de temps algu, qualsevol bens mobles, o

En aquesta circumstància, els béns de l'heretge haurien de confiscar-se i, per tant, si no havien passat els trenta anys, l'adquirent de bona fe podia perdre els béns adquirits al criptoheretge. Per evitar aquesta situació, s'establí que, tot i no haver transcorregut els trenta anys, els béns adquirits així no serien confiscats.⁵¹

c) Prescripció de menys de trenta anys

Basant-se en el dret romà justinianeu, la prescripció de l'acció per a reclamar béns mobles si el posseïdor tenia bona fe i títol just era de tres anys.⁵² Brocà indica que, *a sensu contrario*, si no s'observava la bona fe i el títol just en el posseïdor, el termini de prescripció de l'acció reivindicatòria era de trenta anys.⁵³

En diverses Constitucions s'establiren terminis de prescripció inferiors als trenta anys en diversos pagaments: de salaris a servidors (un any),⁵⁴ de medica-

immobles, o semovents, drets, e accions, que sien estats de algunas personas, de crim de heretgia en vida, o en mort condempnadas, o condempnadoras, encara que de aquells no monstre, ni mostrar puga títol algu, no puga per lo Senyor Rey, ni successors seus, ni Fisc de qualsevol Cort esser feta contra aquells demanda, ne altrament en lurs possessions, o quasi sien inquietats, ni molestats, ans volem, que lo passament de dit temps sie hagut per legitim títol, e volem, que la present Constitutio haja loc no sols en las causas, e plets esdevenidors, mer encara en las causas en qualsevol instancia penjants.»

51. Per 3CYADC I, 7,2,6 (*Carles en la Cort de Barcelona de 1520*, cap. 17). L'inici és: «Per indemnitat dels subdits vostres, perço que no sien vexats en multiplicatio de plets, placia a Vostra Majestat [...]» La petició es concreta en: «[...] si qualsevol particular persona, Collegi, o Universitat, de qualsevol persona de crim de heretgia no condempnada, e la condempntio del qual era publicament denunciada, o de altra qualsevol cosa, a altri per contracte, o quasi en altra manera obligada, drets, y accions ab bona fe haura adquirits, axi per títol oneros, com lucratiu, encara que apres de tal adquisitio, lo dit alienant de qui las tals cosas ab bona fe seran adquirides, o a qui la obligatio de las ditas cosas pertangues, apres del dit crim de heretgia fos trobat accusat, o convençut, y haver caygut en dit crim ans de la alienatio, o adquisitio de la obligtio, o apres, y axi los dits bens alienats, e drets adquirits el die que comete lo dit crim fossen confiscats, ni encara lo dit temps de trenta anys statut a presciure los dits bens, no fos passat, no resmenys, atessa la bona fe dels adquirints, i justa ignorantia que concorregan al principi de la dita adquisitio, no pugan los dits adquiridors, o sos hereus, o successors, o los havents causa de aquells, y los tals adquiridors, o possessors per aquestas cosas que fins el dia de la data de las presents en la manera de sus dita seran adquiridas, encara que com es dit fossen obligats a algun comdemnat de heretgia, no pugan en qualsevol manera ser molestats, inquietats, o trets en juy [...] ni a moure plets, ans sien del tot francs, quitis i segurs de tota vexacio y molestia dels Inquisidors del Sant Offici [...]»

52. C 7,31,1,2, i I, 2,6 (*pro*).

53. Guillem M. de BROCÀ, *Historia*, I, p. 645. Vegeu, també, les observacions d'Antoni M. BORRELL I SOLER, *Dret civil vigent a Catalunya*, II, Barcelona, 1923, p. 114 i 120, 5 v.

54. 3CYADC I, 7,2,3 (*Ferran II a la Cort de Barcelona de 1481*, cap. 56): «Mes ordenam, e statium ab approbatio de la present Cort, que las soldadas de servidors, axi de homens, com de donas qualsevol que sien, se hajan a demanar dins un any, apres que seran fora del servey, altrament que nos pugan demanar ditas soldadas, ne sen puga fer juy, si doncs del deute de ditas soldadas no tenien carta, o albara.»

ments als apotecaris (dos anys);⁵⁵ de deutes a artistes i menestrals (tres anys),⁵⁶ i de salaris de notaris, advocats i procuradors (tres anys).⁵⁷ Cal destacar també que el dret a exercir la querrela de testament inoficiós s'extingia als cinc anys,⁵⁸ i l'acció de nul·litat de venda feta en frau dels creditors prescrivia a l'any.⁵⁹

En el conjunt de les Constitucions s'observa que el tema de les prescripcions era litigiós, fins al punt que en diversos textos es justifica la promulgació de la norma per evitar els plets.⁶⁰

4.3. ELS COSTUMS LOCALS

La pervivència de la tradició jurídica romana en el dret català es pot comprovar, entre altres elements, en els diversos Costums o *Consuetudines* que s'establiren principalment durant el segle XIII, sota una clara influència de la recepció del *ius commune*.⁶¹ Per tant, en principi és lògic esperar que aquestes redaccions

55. 3CYADC I, 7,2,7 (*el príncep Felip a la Cort de Montsó de 1553*, cap. 26): «Encara mes statuim, y ordenam, que los Apothecaris hajan de traure los comptes a sos deutors de las medicinas, y demanar la paga dins dos anys, y si dins dit termini no haurien feta diligentia, no pugan demanar res, y hajan de fer taxatio ab interventio de un, o dos Metges deputadors per los Jutge ordinari, y aço se tinga per tot lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya.»

56. 3CYADC I, 7,2,4 (*Ferran II a la Cort de Barcelona de 1481*, cap. 57): «Per semblant, per levar plets, e questions, statuim e ordenam, que los deutes de Artistes, e Menestrals, axi de homens, com de donas, apres que seran deguts, si dins spay de tres anys no seran demanats, que tals deutes passats dits tres anys no pugan esser demanats, ne sen pugà fer juy, si doncs de tals deutes non tenien carta, o albara.»

57. 3CYADC I, 4,12,3 (*Ferran II a la Cort de Barcelona de 1483*, cap. 45): «Desitjant sublevar nostres Vassalls de questions, e plets [...], s'estableix que els salaris dels notaris prescriuen als tres anys del lliurament de les escriptures a la part interessada; «[...] passats aquells [tres anys] no pugan emanar salari algu de dits contractes, scripturas, e actes, ni de dits salaris se pugà fer juy, si doncs dits Notaris, o Scrivans no enien carta, o labra, o sino demanavan las parts ques traguessen en forma». 3CYADC I, 7,2,8 (*Felip II a la Cort de Barcelona de 1564*, cap. 40): Els advocats i procuradors podran reclamar el pagament dels salaris de conductiones fins a un termini màxim de tres anys.

58. Guillem M. de BROCA, *Historia*, 1, p. 645, veg. C 2,41,2; C 3,28,34; D 5,2,8,17; D 5,2,9. Sobre el tema, veg. Tomàs de MONTAGUT I ESTRAGUÉS, «El testamento inoficioso en las Partidas y sus fuentes», *Anuario de Historia del Derecho Español*, 62-I (1992), p. 239-326.

59. Guillem M. de BROCA, *Historia*, 1, 645, veg. D 42,8,1; D 42,8,10 (pro).

60. 3CYADC I, 7,2,4-6, els encapçalaments dels quals són prou evidents.

61. Veg. Tomàs de MONTAGUT I ESTRAGUÉS, «L'ordenament jurídic català i el dret municipal: el cas d'Orta», a *VII Centenari dels Costums d'Orta (1296/1996)*. *Actes de les Jornades d'estudi, Orta, 25, 26 i 27 d'octubre de 1996*, Horta de Sant Joan, 1997, p. 63-84, i «El dret comú i els Costums de la Batllia de Miravet», a *Actes de les Jornades d'Estudi sobre els Costums de la batllia de Miravet (1319/1320-1999/2000)*, Gandesa, 2002, p. 85-95.

segueixin el que establiria el *ius commune* del dret romà justinaneu. Tanmateix, els Costums segueixen en general l'usatge *Omnes causae*, és a dir, la tradició romana teodosiana, i no la justiniana.

4.3.1. Costums de Lleida, Orta i Miravet⁶²

Així, els Costums de Lleida (1228) estableixen al capítol 147, «De praescriptionem temporis»: «Prescripcionem et usucapione trienii vel x vel xx annorum non utimur, set xxx annorum.» Aquesta redacció es trasllada gairebé exactament a altres Costums posteriors. Així, als Costums d'Orta (1296), al capítol LXXII: «Item, quod prescripcionem usucapione triennii, decem vel viginti annorum non utantur homines predicti, set solum prescripcionem triginta annorum.»⁶³ Serrano indica que «[...] determinats Usatges es recullen al codi ilerdesc, i per mitjà d'ell apareixen després a Horta»; per exemple, el capítol LXXII d'Horta reconeix solament la prescripció adquisitiva de trenta anys; igual ocorre amb el 147 de Lleida, i la mateixa norma ja es preveia a l'usatge 156 (*Omnes causae*).⁶⁴

Per la seva banda, Ricart assenyalava la coincidència amb la disposició teodosiana (*CTh* 4.14.1 pr.) pel que fa al termini dels trenta anys en relació amb l'adquisició de la propietat i la prescripció de les accions personals, i esmenta també la influència de l'usatge *Omnes causae*.⁶⁵

Als Costums de Miravet (1319), el capítol 118 estableix: «*De prescripcio e de usucapio*. Prescripcio en usucapio de III anys en de X anys no usam, mas de XXX anys»,⁶⁶ en la redacció inicial en català; i en la redacció llatina de 1320, es diu: «Prescripcionem nec usucapionem trium annorum nec decem annorum nec

62. Per als Costums de Lleida, Pilar LOSCERTALES DE VALDEAVELLANO, *Costumbres de Lérida*, Barcelona, 1946, i Joan J. BUSQUETA RIU i Elena GONZÁLEZ (ed.), *Els Costums de Lleida*, Lleida, 1997. Per als Costums d'Orta, Josep SERRANO DAURA (ed.), *Els Costums d'Orta 1296*, Horta de Sant Joan, 1996. Per als Costums de Miravet, Josep SERRANO DAURA (ed.), *Els Costums de la batllia de Miravet*, Gandesa, 1999, i Galo SÁNCHEZ (ed.), *Constituciones Baiuliae Mirabeti*, Madrid, 1915.

63. Josep SERRANO DAURA (ed.), *Orta*, p. 96.

64. Josep SERRANO DAURA (ed.), *Orta*, p. 60-61.

65. Encarnació RICART MARTÍ, «Anàlisi dels àmbits privatístics dels Costums d'Orta a la llum del dret romà», a *VII Centenari dels Costums d'Orta (1296/1996)*. *Actes de les Jornades d'estudi*, Orta, 25, 26 i 27 d'octubre de 1996, Horta de Sant Joan, 1997, p. 147-168, en especial 155, n. 18 i 19.

66. Ferran VALLS i TABERNER, *Els Costums de Miravet*, Barcelona, 1926, inclou el text en català amb la redacció següent: «*De prescripcio e de usucapio*. Prescripcio ne usucapio de III anys ne de X anys no usam, mas de XXX anys.» També ho transcriuen així («ne», en lloc d'«en»), Ana M. BARRERO GARCÍA, «Las Costumbres de Lérida, Horta y Miravet», *Anuario de Historia del Derecho Español*, XLIV, 1974, p. 485-536 i 514, i Pascual ORTEGA PÉREZ, *La Orden de San Juan de Je-*

viginti annorum non utimur, set triginta annorum.» Serrano destaca que «[...] la versió catalana exclou els [terminis de prescripció] de 3 i 10 anys, i la llatina també la de 20», i afegeix que «[...] el text llatí ens sembla més complet i el més fidel a l'original respecte del que seria el document inicial. Les diferències que constatem, sempre en demèrit del document català, poden ser degudes però a errors dels escriptors o dels copistes de la versió catalana que coneixem».⁶⁷ També indica Serrano que «l'Usatge núm. 156 que preveu la prescripció adquisitiva després de 30 anys, coincideix amb el capítol 118 de Miravet (cap. 147 de Lleida)».⁶⁸

4.3.2. *Costums de Tortosa*

Els Costums de Tortosa distingeixen clarament la usucapió de la prescripció. Per usucapió s'adquireix el domini sobre una cosa moble al cap de tres anys, amb títol just, bona fe i possessió continuada.⁶⁹ I per la prescripció s'adquireix el domini sobre la cosa immoble als trenta anys, amb títol just, bona fe i possessió continuada.⁷⁰

4.3.3. *Altres Costums*

Hi ha referències sobre la prescripció en els Costums de Peralada, del 1246, que esmenten la prescripció de trenta anys;⁷¹ i en els de Balaguer (1260-1283?),

rusalén y Miravet (primera mitad del s. XVII), Tarragona, 1988, p. 232. En general, veg. Ana M. BARRERO GARCÍA, «El proceso de formación de las *Costums* de Miravet», a *Actes de les Jornades d'estudi sobre els Costums de la batllia de Miravet (1319/1320 - 1999/2000)*, Gandesa, 2002, p. 57-83 i 70.

67. Josep SERRANO DAURA (ed.), *Miravet*, p. 63.

68. Josep SERRANO DAURA (ed.), *Miravet*, p. 88.

69. Per als Costums de Tortosa, utilitzo l'edició crítica de *Costums de Tortosa*, Barcelona, 1996, a cura de Jesús MASSIP FONOLLOSA, *Costums de Tortosa* [CT] 9,21,2: «Item, usucapione, ço és, que si alcú reeb alcuna cosa d'altre, moble, per just títol e a bona fe, e d'aquela cosa aurà contínua possessió per tres ans, guanya'n seynoria; enaxí, emperò, que la cosa no sia emblada ne tolt a altre, ne posseya per força, car ladoncs nuylla seynoria d'aquela cosa per aquela usucapió no guayna.»

70. CT 9,21,3: «Item, encara guayna hom seynoria de cosa seent per prescripció de xxx ans. Enaxí, emperò, que aquel que la cosa posseya aurà per xxx ans, aja just títol, ço és de compra, o de donació, o de cambi, o de tot altre just títol; e encara, que el liurador que aja bona fe, que creega que él sia ver seynor d'aquela cosa, e el rebedor que creega allò metex que aquel sia ver seynor; e encara, que aja contínua possessió per aquels dits xxx ans; e encara, que no sia posseidor per força.»

71. Costums de Peralada, rub. XIII, *Prescripció menor de trenta anys*: «Que la prescripció menor de trenta anys en las cosas inmuebles no sie admesa en la Cort de la vila de Peralada.» Veg. el

que es desmarquen clarament de la prescripció justiniana.⁷² Tanmateix, no consta cap referència a la prescripció ni en els Costums de Tàrraga (1242);⁷³ ni en els de Perpinyà (segle XIII).⁷⁴

En els Costums de Girona (segle XV) s'estableix la prescripció de trenta anys, amb exclusió expressa d'un altre termini menor i deixant de banda el que prescrivia l'usatge *Hoc quid iuris est Sanctorum*, i la prescripció hipotecària, de quaranta anys.⁷⁵

En segles posteriors, la referència a la prescripció en altres Costums la podem copsar en les de la Torre de l'Espanyol, que el 1517 va rebre els Costums de Miravet, el redactat dels quals segueix la tradició teodosiana.⁷⁶ I al començament del segle XVII, a Benissanet, després de l'expulsió dels moriscos, es va atorgar una carta de població (1611) per repoblar el terme després de l'expulsió dels moris-

text a J. A. GÜELL LÓPEZ, *Ensayo sociológico sobre un Código de la edad media*, Barcelona, 1901, p. 107-195. Referències a Antonio AUNÓS PÉREZ, *El derecho catalán en el siglo XIII*, Barcelona, 1926, p. 250-262.

72. Costums de Balaguer, cap. 39: «De prescriptionibus. Prescriptionibus trium, x, vel xx annorum non utimur, set solis xxx et xl annorum prescriptionibus.» Veg. Josep M. FONT I RIUS, «El antiguo derecho local de la ciudad de Balaguer», a *Anuario de historia del derecho español*, LII (1982), p. 5-110, publicat posteriorment a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Barcelona, 1985, p. 207-278. El text dels Costums de Balaguer a la p. 252-269. Font i Rius indica que el precepte és similar al dels Costums de Lleida, Horta i Miravet, «[...] con los que coincide, salvo la admisión del plazo prescriptorio de cuarenta años, ausente en aquéllos».

73. Veg. Josep M. FONT I RIUS, «Costumbres de Tàrraga», a *Anuario de historia del derecho español*, XXIII, 1953, p. 429-443, publicat posteriorment a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Barcelona, 1985, p. 195-205. Veg. el text dels Costums de Tàrraga a la p. 199-205. Una edició posterior la trobem a Josep M. FONT I RIUS, *Usos i Costums de Tàrraga*, Tàrraga, 1992, i a Gener GONZALVO I BOU, *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*, Barcelona, 1997, p. 39-42. De fet, el cap. 23 dels Costums estableix que en cas de no satisfer per espai de quatre anys un cens degut a un senyor, aquest recuperarà la cosa sotmesa a cens, i a més l'emfiteuta haurà de pagar el cens que li devia.

74. Sobre el tema, veg. Ferran VALLS I TABERNER, *Els Costums de Perpinyà*, Barcelona, 1926, i 2a ed., 1992; Ana M. BARRERO GARCÍA, «Las Costums de Horta: nuevas aportaciones sobre su proceso de formación y sus relaciones textuales», a *VII Centenari dels Costums d'Orta (1296/1996). Actes de les Jornades d'estudi, Orta, 25, 26 i 27 d'octubre de 1996*, Horta de Sant Joan, 1997, p. 211-240, en especial p. 228 i s.

75. Josep M. PONS GURÍ (ed.), *Les col·leccions de Costums de Girona*, Barcelona, 1988; Jaime COTS I GORCHS, *Consuetudines Dioecesis Gerundensis...*, Barcelona, 1929, p. 98 i 143.

76. Costums de la Torre de l'Espanyol (1517), cap. CXIII: «De prescripcio e de usucapio, Prescripcio ne usucapio de tres anys, ni de deu anys, ne de vint anys, no usam, mas de trenta anys.» Sobre el tema, veg. Josep SERRANO DAURA (ed.), *Miravet*, p. 109-111; *La Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre). Història, règim senyorial i aspectes del seu antic dret local, en particular les Costums, del 1517*, 2a ed., Tarragona, 1997, apèndix II, p. 171-200, que transcriu el text dels Costums de 1517.

cos, insistint en la prescripció de trenta anys.⁷⁷ Pocs anys després es concedí de nou una carta de població a Miravet (1623) amb finalitat i contingut idèntics.⁷⁸

5. LES SIETE PARTIDAS⁷⁹

Pel que fa a la usucapió i a la prescripció, les *Siete Partidas* recollien el dret romà justinianeu. Així, els béns mobles s'adquirien per possessió continuada al cap de tres anys, amb bona fe i títol just.⁸⁰

I, pel que fa als immobles, la prescripció es guanyava als deus anys entre presents, i als vint anys entre absents, amb el requisit de la bona fe inicial de l'adquirent, el títol just i la possessió continuada.⁸¹ La glossa de Gregorio López indica, sobre la bona fe, que «[...] hoc praesumitur, si praecedat titulus verus ver putativus: etiam errore iniusto».⁸² I Celso prestava una atenció especial al títol: «El que tuviesse alguna cosa mueble por suya creyendo aver la comprado o que la toviessse por otro justo título; aunque la tenga y posea por tiempo de tres años no la prescribe: porque aunque el hoviesse buena fe no tenia título, lo que es requerido para que se prescriba.»⁸³

77. Carta de població de Benissanet (1611), cap. 104: «Iten, se ordena que en la presente villa no haya prescription ni usucapion alguna menos de treynta anyos.» Veg. Pascual ORTEGA PÉREZ, *Els Hospitalers a la Ribera d'Ebre. Benissanet, ss. XVI-XVII*, Tarragona, 1990, p. 65-85, que transcriu la carta de 1611.

78. Carta de població de Miravet (1623), cap. 110: «Item, se ordena que en la pnte. villa no aja prescription ni usucapion alguna menor de treynta anyos.» Veg. Pascual ORTEGA PÉREZ, *La Orden de San Juan de Jerusalén y Miravet (primera mitad del s. XVII)*, Tarragona, 1988, p. 177-207, que transcriu la carta de 1623.

79. Utilitzo *Las Siete Partidas del sabio Rey don Alfonso el nono, nuevamente glosadas por el licenciado Gregorio López...* [P], Salamanca, 1555, i reed. facs. Madrid, 1974.

80. P 3,29,9. La bona fe es presumia, «[...] hasta que se provasse el contrario» (P 3,29,10), i s'havia de mantenir fins que «[...] dure en ella hasta que sea apoderado en la cosa» (P 3,29,12). La glossa segona («Buena fe en tenerla») de Gregorio López a P 3,29,9 és prou explícita: «Videtur requirere ista l. quod tam tempore contractus quam traditionis habet bona fidem [...]».

81. P 3,29,18: «[...] si algun ome recibe de otro alguna cosa en buena fe de aquellas que se non pueden mouer, assi como por compra, o por donadio, o por cambio, o por manda, o por alguna razon derecha, que si fuere tenedor della diez años, seyendo en la tierra el señor della, o veynte seyendo en otra parte, que la puede ganar por este tiempo [...] e aquel a quien passo es tenedor della en paz, de manera que no gela demandan en todo aquel tiempo que el la puede ganar.»

82. Glossa segona, «En buena fe», de Gregorio López a P 3,29,18.

83. Hugo de CELSO, *Repertorio universal de todas las leyes destos Reynos de Castilla, abreviadas y reduzidas en forma de repertorio decisivo por el doctor...*, Medina del Campo, 1553; reed. anast. a cura de Javier ALVARADO PLANAS, Madrid, 2000, f. 271v, núm. 20.

També establien les *Siete Partidas* que si no hi havia bona fe per part de qui alienava el bé, però sí en l'adquirent, l'adquisició del bé moble solament tenia lloc pel pas dels trenta anys.⁸⁴ En qualsevol cas, pel transcurs de trenta anys s'adquiria qualsevol bé immoble, amb bona fe i títol just, o sense.⁸⁵ Tanmateix, Juan Sala indicava que tant Gregorio López com la doctrina castellana es mostren partidaris de traslladar i aplicar el requisit de la bona fe fins al compliment total del termini de la prescripció.⁸⁶

També prescrivien als trenta anys els deutes no reclamats en judici; altrament, aquesta prescripció pel període de trenta anys, «ni aun por otro mayor», no s'aplicava a la renda de les coses arrendades, atès que es considerava que l'arrendatari «[...] no es tenedor della por si, mas en nombre de quien la tiene arrendada, o alogada».⁸⁷

La prescripció dels quaranta anys s'aplicava als béns immobles de les esglésies, però per als mobles, la comuna dels tres anys. També s'aplicava la prescripció dels quaranta anys sobre els béns mobles propietat dels municipis, tot i que en circumstàncies determinades.⁸⁸ I encara hi havia una prescripció més extensa: la dels béns immobles «[...] que perteneciesen a la esglesia de Roma tan solamente, non las podria ningun ome ganar por menor tiempo de cient años».⁸⁹

84. P 3,29,19: «Sabiedo o creyendo ciertamente, el que enagenasse cosa que fuesse rayz, que non avia derecho de lo fazer, estonce aquel que la recibiesse del non la podria ganar por menos de treynta años [...]»

85. P 3,29,21: «Treynta años continuadamente, o dende arriba seyendo algun ome tenedor de alguna cosa por qualquier manera quier oviesse la tenencia, que non le moviessen pleyto sobre ella en todo este tiempo ganar la y a, maguer fuesse la cosa furtada, o forçada, o robada, e maguer que el señor della gela quissiesse demandar dende adelante non seria tenuto de responder le sobre ella amparando se por este tiempo [...]. Otrosi dezimos que quando alguno fuere tenedor a buena fe de alguna cosa que sea rayz por treynta años o mas, cuidando que era suya, o que fuera de su padre, o que la oviera por otra razon derecha, que la pueda ganar por este tiempo, e amparar se por el contra todos quantos gela quissieren demanda [...]» Veg. el comentari de CELSO, *Repertorio*, f. 271v, núm. 25, i f. 272r, núm. 26.

86. Juan SALA, *Ilustración del Derecho Real de España, ordenada por...*, 1, Valencia, 1803, p. 117, 2 v.: «pero Gregor.[io] Lop[ez] [...] y todos los demas Intérpretes nuestros dicen, que en este particular seguimos en España al derecho canónico, que en el *cap. ult. De prescrip.* de las Decretales de Gregorio IX establece debe durar la buena fe hasta el complemento [*sic*, per cumplimiento] de la precriccion».

87. P 3,29,22.

88. P 3,29,7. SALA, *Ilustración*, 1, p. 120, indica que «las cosas que están en el patrimonio de las Ciudades, cuyo producto es para el beneficio del común de sus vecinos, pero sin poder usar de ellas ninguno en particular [...] se prescriben por el tiempo de quarenta años».

89. P 3,29,26.

Pel que fa a les coses impignorades, les *Partidas* establiren que qui comprés amb bona fe i títol just un bé impignorat, i en mantingués la possessió continuada, se'l feia seu al cap de deu anys (si qui l'havia inicialment impignorat era present) o de vint anys (si era absent). Altrament, sense bona fe, calien trenta anys, i encara quaranta si la cosa havia estat impignorada per segona vegada.⁹⁰

Posteriorment, les Lleis de Toro (1505) van establir que les obligacions personals prescrivien als deu anys, però l'acció personal i la seva executòria ho feien als vint; i si en l'obligació hi havia una hipoteca, o bé es tractava d'una obligació mixta, personal i real, el deute prescrivia als trenta anys.⁹¹ Per la seva banda, les diverses recopilacions del dret castellà van incloure una sèrie de prescripcions de terminis més breus respecte a determinades professions (procuradors, apotecaris, joiers, etc.), així com altres lleis que tractaven aspectes generals en relació amb les prescripcions.⁹²

6. ELS FURS DE VALÈNCIA⁹³

El termini de la prescripció adquisitiva o usucapió, si hi ha bona fe, títol just i possessió continuada, és de tres anys per als béns mobles i també per als béns immobles.⁹⁴ Perquè la cosa fos adquirida, però, calia també que no estigués inclosa en cap de les excepcions habituals en raó de la cosa a posseir (coses sagrades, del fisc, de les ciutats, de menors, pròdigs, etc.), i molt especialment que el propietari no fos absent.⁹⁵ A més, s'especificava que si bé la «[...] prescripció

90. P 3,29,27. Segons Gregorio López, se segueixen per analogia els terminis que el dret romà establí entorn de l'acció hipotecària; veg. C 7,39,7,1-2.

91. Llei 63 de Toro (NR 11,8,5); veg. Sancho de LLAMAS Y MOLINA, *Comentario crítico-jurídico-literario a las ochenta y tres leyes de Toro*, Madrid, 1852; reed. facs. Barcelona, 1974, p. 472-498.

92. Veg. *Novísima recopilación de las Leyes de España...* [NR], Madrid, 1805, i reed. facs. 1975, XI, 8, p. 1-9; i comentaris de SALA, *Ilustración*, I, p. 122, núm. 11, i Díez Pícazo, *La prescripción*, p. 22.

93. Pels Furs de València: Germà COLON i Arcadi GARCÍA (ed.), *Furs de València* [FV], Barcelona, 1970 i 2002, 9 v., i Manuel DUALDE SERRANO (ed.), *Fori Antiqui Valentiae*, Madrid i València, 1950 i 1967. Ocasionalment he utilitzat l'edició dels *Furs de València*, València, 1990, 4 v., reed. anast. de l'edició impresa per J. de MEY, València, 1547.

94. FV VII,1: «Si alcú tendrà possessió o cases o altra heretat a bona fe e ab just títol continuament per III ans sens demanda d'altre e sens mala veu, çó és que no's serà clamat a la cort d'aquella cosa que l'adversari possehie, que d'aquí enant sia sua e açó haja loc entre'ls mayors qui hauran legitima edat.»

95. FV VII,1: «[...] Si alcú tendrà possessió, çó és casa o altra cosa o heretat, que pusque segons dret ésser prescripta, çó és que no sia cosa sagrada, axí com esgleya o calze o altres coses sem-

de III ans no fa perjudici a ells en aquelles coses que alcun posseex d'ells ni contra d'ells», tampoc els absents no podien beneficiar-se de la prescripció dels tres anys contra els presents, doncs «[...] la prescripció de III ans no nogue als presents enaxí com la prescripció, ço és la teneo de III ans no pot moure a aquells qui seran absents per los presents».⁹⁶

Val a dir també que no s'acceptava la prescripció dels tres anys si la cosa estava obligada i el creditor la reclamava abans dels trenta anys.⁹⁷ Si mancava algun d'aquells requisits esmentats, el termini era també uniforme per als béns mobles i immobles: trenta anys.⁹⁸

Aquest termini tan curt, tres anys, per a la usucapió o la prescripció adquisitiva dels béns immobles, no té relació o analogia amb cap altre termini. Germà Colón i Arcadi García assenyalen que «[...] sembla tenir el precedent» a les Decretals,⁹⁹ en concret a la que obre el títol *De praescriptionibus*.¹⁰⁰ Els mateixos autors destaquen, però, que els trenta anys «[...] és el termini habitual de la prescripció adquisitiva extraordinària [...] el qual a C[onsuetudines] I[lrdeneses], 147 i a l'usatge *Ommes causa* [...] és termini únic per a la prescripció adquisitiva i per a l'extintiva, igual que a la llei 3, tít. 2, ll. 10 del *Liber iudiciorum*, d'on aquest és pres».¹⁰¹

blants a aquestes, ne sia cosa religiosa, axí com és sepulcre on cors human sia estat soterrat, o no sia del príncep ne de ciutat ne de esgleya, ne de furiós ni d'orat ne d'aquel qui desgasta sos béns ni d'aquel a qui és entredita, ço és vedada, la administratió de sos béns, ne de sort de mut dementre que ells seran en aquells estat ni de menor, dementre serà menor, ni de orphe ni sia d'aquell qui serà absent d'aquell loc on serà la cosa que deu ésser prescripta.»

96. FV VII,1,2.

97. FV VII,1,6: «Si alcú comprarà o per qualque altre just títol haurà cases, heretats o qualsque altres coses mobles o no mobles o semovents, e aquelles, a bona fe e ab just títol e sens mala veu [...] posseirà per III ans, no's pusque defendre per prescripció de III ans, si alcun creador dirà que aquelles coses o alcuna d'aquelles seran a ell specialment o generalment obligada o obligades, si aquell les demana a aquell qui les posseex, si doncs aquell creador qui les demane e diu que a ell són obligades generalment o specialment no haurà callat per spahi de XXX ans.»

98. FV VII,1,5: «Si alcú comprarà a bona fe o pendrà o haurà per algun altre títol cosa que serà emblada o arrapada o per força posseïda o que son seynor la haurà perduda, aquell no's pusque defendre per prescripció de III ans contra'l seynor qui aquella cosa demane [...]. Doncs ans que aquell vici d'aquella cosa sia purgat, aquell qui posseix aquelles coses enaxí vitioses, si les vol prescriure, haurà a esperar prescripció de XXX ans.»

99. Germà COLÓN i Arcadi GARCÍA (ed.), *Furs de València*, Barcelona, 1970-1999, VI, 7, núm. 3, 8 v.

100. X 2,26,1, l'encapçalment del qual és: «episcopo contra episcopum locum per se conversum ad fidem praescribit triennio, sed, quum vacat ecclesia vel est in schismate, non praescribitur contra ipsam.»

101. Germà COLÓN i Arcadi GARCÍA (ed.), *Furs de València*, Barcelona, 1970-1999, VI, 8, núm. 34, 8 v.

Pel que fa a la prescripció extintiva, el termini ordinari és de trenta anys, si es tracta d'accions personals.¹⁰² Hi havia uns altres terminis especials (salaris, pensions, servituds, etc.).¹⁰³

7. ELS FUEROS DE ARAGÓN¹⁰⁴

Els *Fueros de Aragón* (FA) i les *Observancias* (O) establien diversos tipus de prescripció.

Hi havia una prescripció de l'any i el dia, que s'aplicava als immobles adquirits amb bona fe i títol, en presència del possible demandant. No s'aplicava aquesta prescripció, entre d'altres, ni als menors, ni al senyor respecte als seus vassalls, ni als qui eren absents.¹⁰⁵ També s'aplicava a la penyora en garantia d'una finca: si el titular de la garantia no reclamava en un any i un dia el compliment de l'obligació assegurada o garantida, prescrivia el seu dret a realitzar-la.¹⁰⁶

La prescripció de deu anys era aplicable, entre presents, a les servituds predials alienes, bé fossin de reg o de pas.¹⁰⁷ La prescripció de vint anys s'aplicava, entre absents, a les servituds predials alienes, bé fossin de reg o de pas.¹⁰⁸ Altra-

102. FV VII,I,12: «Si el creador enfre XXX ans no hac cura de demanar, com fer o pogués, per dret lo deute que li era degut, d'aquí enant si-l demana, aquell qui és demanat se pot defendre per exceptió del dit temps, ço és car enfre XXX ans no-li havia demanat, si doncs aquell a qui lo deute era degut no fo pubill o catiu.» Arcadi GARCÍA SANZ, *Instituciones de Dret civil valencià*, Castelló, 1996, p. 32-33, afirma que aquest termini ordinari de prescripció de trenta anys és aplicable també a les accions reals; i Germà COLON i Arcadi GARCÍA (ed.), *Furs de València*, Barcelona, 1970-1999, I, 8, núm. 34, 8 v., afirmen que a FV VII, I, 12 s'estableix «[...] com a termini ordinari de la prescripció extintiva» el període de trenta anys.

103. Veg. en general Arcadi GARCÍA SANZ, *Instituciones de dret civil valencià*, Castelló, 1996, p. 33.

104. Utilitzo preferentment *Fueros, Observancias y Actos de Corte del Reino de Aragón* [FA; O], *Nueva y completísima edición...*, per Pascual SAVALL i DRONDA i Santiago PENÉN Y DEBESA, Saragossa, 1866, 2 v.; reed. facs. 1991, 3 v. Ocasionalment he consultat Antonio PÉREZ MARTÍN (ed.), *Los Fueros de Aragón: la Compilación de Huesca*, Saragossa, 1999.

105. FA, I, 253 (Jaume I a Osca, 1247): «[...] quia ignorant, vel minori, vel absenti non currit haec praescriptio: nec potest nocere alicui domino in iure, vel dominio, quod debet habere in haereditate quam alius dedit, vendidit, vel cambiabit [...].»

106. FA, I, 253 (Jaume I a Osca, 1247).

107. O, II, p. 17, «De praescriptionibus», núm. 7: «Praescriptio in servitutibus in praediis alienis: ut in riguo, vel carreria habet locum inter praesentes per decem annos [...].» Sobre les servituds, veg. Francisco PACHECO CABALLERO, *Las servidumbres prediales en el derecho histórico español*, Lleida, 1991.

108. O, II, p. 17, «De praescriptionibus», núm. 7.

ment, no s'aplicava la prescripció dels vint anys ni als deutes, ni a la cosa lliurada en dipòsit, ni a la cosa jutjada.¹⁰⁹

La prescripció de trenta anys s'aplicava als qui posseïen durant aquest període de temps qualsevol bé moble o immoble que fossin d'un heretge, encara que no constés cap títol d'adquisició.¹¹⁰

Finalment, cal assenyalar que les *Observancias* (O) regulaven la prescripció adquisitiva de tres drets: el d'*abreviar*, el d'*apacentar*, i el de *leñar*, amb requisits idèntics: no calia títol, però era necessari que el dret s'hagués exercit des de temps immemorial.¹¹¹

8. CONCLUSIONS

La perspectiva històrica ens permet comprovar que els terminis de la prescripció (adquisitiva i extintiva) s'han configurat en el dret romà sobre dues vies: la teodosiana, que establia entre altres requisits el del transcurs dels trenta anys per a l'adquisició de béns immobles; i la justiniana, que fixava uns terminis més curts, diferenciats en deu o vint anys segons si el titular del bé era present o absent. El dret històric català recollí l'aportació teodosiana per la via del dret visigòtic, especialment del *Liber*, i posteriorment els Usatges i les Constitucions van fixar en sentit idèntic i de forma definitiva la qüestió. Els diversos Costums locals també van seguir el criteri teodosià, tot i que hom pot observar que en alguns (cas de Lleida, Orta, Miravet, Balaguer, Peralada i Girona) hi ha una referència expressa d'exclusió dels terminis de la prescripció justiniana de deu o vint anys, prova que la pressió del *ius commune*, que com és lògic els incloïa, era suficientment important i contundent per a esmentar-ne explícitament la no-aplicació.

109. O, II, p. 17, «De praescriptionibus», núm. 3, 4, 5 i 8, i FA, I 285 (Jaume I a Osca, 1247): «[...] duximus statuendum, ut quicumque debitum in scriptis, vel sine scriptis contractum, per Iudicem, ita quod citatio ad reum pervenerit, aut ad domum eius, si ipse inventus non fuerit, ut per factam paginam secundum Forum, usque ad vicennium non duxerit repetendum, nullo unquam tempore super repetendo praedicto debito audiatur.»

110. FA, I, 552 (Germana de Foix, lloctinent, a Montsó, 1512): «[...] statuee y ordena, que los que hauran posseído, ó poseyeron por, sí, ó por aquellos de quien hovieron causa y derecho por tiempo de treynta años, bienes sitios, ó mobles, derechos, é acciones que hayan seydo de Hereges, en vida, ó en muerte condemnados, aunque de aquellos no muestre el dicho posseýdor, ni mostrar pueda titol alguno, no puedan por el señor Rey, ni por sus successores, ni por el Fisco dellos qualquiere Cort que sea, los tales ser molestados, ni vexados; ni les puedan aquellos ser demandados por los sobredichos, ó alguno dellos [...].»

111. O, II, p. 17, «De praescriptionibus», núm. 9: «Item ius lignandi, pascendi, et adaquandi, potest praescribi sine titulo, à tanto tempore citra quod memoria hominem in contrarium non existat.»

D'altra banda, els requisits de bona fe i títol just, exigibles al dret romà, no es traspassaren al dret germànic ni, per tant, tampoc al dret català: l'usatge *Omnes causae* era ben explícit, tant pel que afirmava com pel que omittia.¹¹² Tanmateix, alguns juristes no hi estaven pas d'acord: Fontanella, per exemple, afirmava que la prescripció no es podia guanyar amb mala fe.¹¹³

No obstant això, la no-exigència de bona fe i títol just ha arribat fins a la Compilació de dret civil de Catalunya (art. 342),¹¹⁴ que es manté en vigència malgrat la Llei 29/2002, de 30 de desembre, del Codi civil de Catalunya, que ha substituït, entre d'altres, l'article 344 de la Compilació, però no pas el 342.¹¹⁵

El dret canònic, tanmateix, va mantenir aquella exigència inicial de la bona fe i l'exigí durant tot el temps necessari per a guanyar la prescripció.

Pel que fa als terminis de prescripció, en la comparació del dret històric català amb els Furs de València, els *Fueros de Aragón* i les *Siete Partidas*, s'obser-

112. Veg. el comentari de José PELLA Y FORGAS, *Código civil de Cataluña*, Barcelona, 1916-1918, IV, p. 431-432, 4 v.

113. Joannis Petri FONTANELLA, *Decisiones Sacri Regii Senatus Cathaloniae*, Gènova, 1735, 2, dec. 443, núm. 5, 2 v.: «Cum mala autem fide praescriptionem non procedere, tam certum est, quam quod certissimum, ex regula juris manifesta», i núm. 7: «Id quod de omni praescriptione intelligitur, etiam de immemoriali, ut non procedat cum mala fide.» Cal destacar també les decisions 2 i 17, sobre la mala fe del primer adquirent: «[...] impedit praescriptionem etiam respectu successorum etiam ignorantium». Per les opinions d'altres autors catalans, veg. Neus CORTADA COTIJO, «Prescripció extintiva i prescripció adquisitiva o usucapió en el dret civil català», *Revista Jurídica de Catalunya*, XCI-3 (1992), p. 609-641, en especial p. 624 i s.

114. Llei 40/1960, de 21 de juliol, de Compilació del dret civil especial de Catalunya [CDCC] (en la redacció de la Llei 13/1984, de 20 de març, i del Decret legislatiu 1/1984, de 19 de juliol, pel qual s'aprova el Text refós de la Compilació del dret civil de Catalunya), art. 342: «La usucapió del domini i dels altres drets reals sobre coses immobles, àdhuc de les servituds no compreses a l'article 283, tindrà lloc per la possessió en concepte d'amo pel temps de trenta anys, sense necessitat de títol ni de bona fe. Això mateix serà aplicable al domini i tots els altres drets reals sobre coses mobles, però el temps serà de sis anys.» Aquest article va ser modificat per la disposició final segona de la Llei 22/2001, de 31 de desembre, de regulació dels drets de superfície, de servitud i d'adquisició voluntària o preferent. En el preàmbul s'indica: «Com a novetat, cap servitud no es podrà adquirir per usucapió. Resta eliminada, doncs, la usucapió com a mecanisme d'adquisició de les servituds.» El nou text de l'article 342 queda redactat de la manera següent: «La usucapió del domini i dels altres drets reals sobre coses immobles, llevat de les servituds, que mai no es podran usucapir, té lloc per la possessió en concepte d'amo pel temps de trenta anys, sense necessitat de títol ni de bona fe. Això mateix serà aplicable al domini i a tots els altres drets reals sobre coses mobles, però el temps és de sis anys.» Sobre les servituds a la CDCC, veg. Manuel ALBALADEJO (ed.), *Comentarios al Código civil y Compilaciones forales (Artículos 277 al final de la Compilación de Cataluña)* (Madrid 1987), vol. XXX, p. 90-165. En relació amb els aspectes històrics de la CDCC, veg. Josep M. FONT I RIUS, «Las fuentes históricas de la Compilación», a *Revista Jurídica de Cataluña*, 59-4, 1960, p. 399-406.

115. Llei 29/2002, de 30 de desembre, del Codi civil de Catalunya, disposició final primera.

va que el dret valencià i el dret aragonès establiren uns terminis molt curts de prescripció per als béns immobles (tres anys i un any, respectivament, amb certes condicions), circumstància que no s'observa en altres territoris. El dret castellà continuà la tradició romana justiniana, i així es va mantenir fins al segle XIX i encara més enllà, amb la codificació.

A Catalunya, i pel que fa als ordes de prelació de fonts, en aplicar-se preferentment els Usatges, les Constitucions i els Costums locals sobre el dret canònic i el dret romà,¹¹⁶ quedava vedada totalment la presència dels terminis de la prescripció justiniana i en canvi s'afermaren els de la tradició teodosiana, que eren precisament els que s'havien recollit als Usatges. Altrament, en altres regnes peninsulars, com a la Corona de Castella, sota una clara influència dels *ius commune*, es deixà de banda ràpidament el *Liber* i la tradició teodosiana, i s'aplicaren els terminis de la prescripció justiniana als béns immobles dels deu i vint anys.¹¹⁷ I aquesta regulació és la que posteriorment es traslladà al Codi civil espanyol.¹¹⁸

Pel que fa als béns mobles, el període dels tres anys, amb bona fe i possessió continuada que estableixen les *Siete Partidas*, passà al Codi civil (art. 1955); el període s'allargava als sis anys, sense cap altre requisit. Aquest seria el període que recollí la CDCC, tant pel que fa a la usucapió (art. 342), com a la prescripció extintiva de les accions i els drets reals sobre béns mobles (art. 344), oblidant el tradicional de tres anys que el dret històric català havia mantingut.¹¹⁹ Aquesta decisió d'allargar el període en tres anys més s'adoptà per diferents motius. En primer lloc, perquè en adoptar-se el Codi civil com a dret supletori a Catalunya,¹²⁰ en lloc del dret romà, calia uniformitzar els terminis de prescripció: no tenia sentit mantenir els fixats pel dret romà quan aquest deixava de ser dret supletori. En segon lloc, cal recordar l'actuació de la Ponència de la Comissió de Justícia de les Corts espanyoles, que elaborà un informe (en realitat, un segon informe) al mes de maig de 1960 sobre el Projecte de Compilació del Dret Civil Especial de Catalunya (elaborat per la Comissió General de Codificació el 1959). L'esmentada Ponència optà per adequar els terminis de prescripció extin-

116. 3CYADC I, 1,30,1 (Felip III a la Cort de Barcelona 1599, cap. 40).

117. *Partidas* 3,29,18. Utilitzo *Las siete Partidas del sabio Rey don Alfonso el nono, nuevamente glosadas por el licenciado Gregorio López del Consejo Real de Indias de su Magestad*, Salamanca, 1555 i ed. anast. Madrid, 1985.

118. Codi civil, art. 1957: «El dominio y demás derechos reales sobre bienes inmuebles se prescriben por la posesión durante diez años entre presentes y veinte entre ausentes, con buena fe y justo título.»

119. Guillem M. de BROCA, *Historia*, 1, p. 645.

120. CDCC, art. 1.1 i disposició final segona.

tiva als terminis d'usucapció, aplicant a les accions i als drets reals sobre béns mobles el termini de prescripció de sis anys, i mantenint el de trenta anys per a les accions i els drets personals sobre béns mobles.¹²¹ Un termini, el de sis anys, que mai no havia estat considerat en el dret català històric, ni tampoc en els projectes previs a la Compilació: el Projecte d'Apèndix de 1930 esmentava el període de tres anys per als béns mobles (si hi havia bona fe i títol just) i de deu anys (solament amb bona fe);¹²² i el Projecte de Compilació de 1955 mantenia períodes similars.¹²³ Raons de dret transitori,¹²⁴ o de tipus pràctic,¹²⁵ van aconsellar aquesta decisió tan allunyada de la tradició jurídica catalana.

Tanmateix, sembla que es recuperarà aquella tradició si s'aprova al seu moment el Projecte de llei de la segona Llei del Codi civil de Catalunya. En efecte, en aquest Projecte s'estableix que «[...] els terminis de la possessió per a usucapir són de 3 anys per als béns mobles i de 10 anys per als immobles»,¹²⁶ tot i reiterar, entre d'altres, que «per a usucapir, la possessió ha de ser en concepte de titular de dret, pública, pacífica, ininterrompuda i no necessita títol ni bona fe».¹²⁷

121. Veg. Glòria RIBAS MORENO, «La prescripció extintiva i els seus terminis en la Compilació del Dret Civil de Catalunya», a DA, *El futur del Dret Patrimonial de Catalunya (Materials de les Desenes Jornades de Dret Català a Tossa)*, València, 2000, p. 519-562, en especial p. 554 i s.; en el mateix volum, p. 455-484, Albert LAMARCA MARQUÈS, «La prescripció de les accions personals que no tenen assenyalat termini especial en el dret civil de Catalunya: la seva inaplicació». Vegeu-ne una visió completa a Neus CORTADA CORTIJO, «Prescripció extintiva i prescripció adquisitiva o usucapció en el dret civil català», *Revista Jurídica de Catalunya*, XCI-3, 1992, p. 609-641.

122. Art. 371 del *Apèndix de Derecho catalán al Código civil. Proyecto formulado antes de la promulgación del Código...*, publicat a *Projecte d'Apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*, Barcelona, 1995, p. 525-678.

123. Art. 555 del *Proyecto de la Compilación del derecho civil especial de Cataluña...*, publicat a *Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*, Barcelona, 1995, p. 759-938.

124. Lluís PUIG FERRIOL i Encarna ROCA TRIAS, *Fundamentos de derecho civil de Cataluña*, Barcelona, 1981, IV/1, p. 26 i s.

125. Josep Enric REBÉS SOLÉ, «Comentario a la Sentencia de 1 de julio de 1968: La usucapción inmobiliaria en Catalunya», *Revista Jurídica de Catalunya*, LXVIII-4, 1969, p. 930-944. Tot i que feia referència només als béns immobles, l'autor argumenta la necessitat de reduir els terminis de la usucapció.

126. *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 451 (30 de juliol de 2003), p. 5-41, article 531-29.1. Veg. el comentari, en relació amb els terminis establerts en altres codis (neerlandès, quebequès, portuguès), a OBSERVATORI DE DRET PRIVAT DE CATALUNYA, *Treballs preparatoris del Llibre cinquè del Codi civil de Catalunya. «Els drets reals»*, Barcelona, 2003, p. 84-85.

127. *Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya*, núm. 451 (30 de juliol de 2003), p. 5-41, art. 531-26.1. Comentarís a OBSERVATORI DE DRET PRIVAT DE CATALUNYA, *Treballs preparatoris...*, p. 80-81.